

A Lisszaboni Szerződés és az Európai Unió Bírósága

Az Unió tagállamainak 27 állam- és kormányfője által 2007. december 13-án aláírt Lisszaboni Szerződés 2009. december 1-jén lép hatályba. Módosítja a két alapvető szerződést: az Európai Unióról szóló szerződést (EUSZ) és az Európai Közösséget létrehozó szerződést, amely utóbbi ezentúl a „Szerződés az Európai Unió működéséről” (EUMSZ)¹ címet viseli.

A Lisszaboni Szerződés módosítja az Európai Unió Bíróságának szervezetét és hatásköreit.

A. Az intézmény szervezetét és a tagjai kinevezését érintő módosítások

Az Európai Unió, amely ezentúl jogi személyiséggel rendelkezik, az Európai Közösség helyébe lép. A Lisszaboni Szerződéssel így eltűnik a pilléres szerkezet, és az Unió új intézményi kerettel rendelkezik. Következésképpen hasonlóan az intézményekhez, amelyeknek megváltozik az elnevezése, az Unió egész bírósági szervezete az Európai Unió Bírósága² nevet veszi fel, amely három bíróságból áll: **a Bíróságból, a Törvényszékből és a Közszerzési Törvényszékből.**

Ami a **különös hatáskörű törvényszékek** létrehozását illeti, bár a Lisszaboni Szerződés átveszi a létező rendelkezéseket, létrehozataluk módját illetően tartalmaz néhány módosítást: ezentúl a rendes jogalkotási eljárás szerint (azaz együttdöntési eljárásban minősített többséggel) hozzák azokat létre, nem pedig egyhangúlag, ahogy korábban.

A Lisszaboni Szerződésből következik, hogy az Európai Unió Bírósága alapokmányának³ módosítása iránti kérelmet „jogalkotási aktus tervezetének”⁴ kell tekinteni, és rendes jogalkotási eljárás alá tartozik. A bírák és a főtanácsnokok jogállására, valamint a Bíróság nyelvhasználati szabályaira viszont továbbra is az egyhangúság szabálya vonatkozik.

Ami az **intézmény tagjai kinevezésének** részletes szabályait illeti, a Lisszaboni Szerződés átveszi a már meglévő rendelkezéseket, amennyiben a bírákat a tagállamok kormányai közös megegyezéssel hat éves időtartamra nevezik ki, de ezentúl azon bizottsággal folytatott konzultációt követően, amelynek feladata a Bíróság vagy a Törvényszék bírójának vagy főtanácsnokának jelölt személy e feladatra való alkalmasságáról véleményt adni. E bizottságot hét személy alkotja, akiket a két bíróság korábbi tagjai, a tagállamok legfelsőbb bíróságainak tagjai és elismert szakértelemmel rendelkező jogászok közül választanak ki, akik közül egy személyre az Európai Parlament tesz javaslatot. A Bíróság elnökének kezdeményezése alapján a Tanács határozatot hoz e bizottság működésének szabályairól, valamint tagjai kinevezéséről.

¹ Egyedül az Európai Atomenergia-közösség vagy „Euratom” marad meg (az Európai Unióról szóló szerződéshez, az Európai Közösséget létrehozó szerződéshez és/vagy az Európai Atomenergia-közösséget létrehozó szerződéshez csatolt jegyzőkönyvek módosításáról szóló 1. jegyzőkönyv).

² EUSZ 19. cikk.

³ Az Európai Unió Bíróságának alapokmánya a 3. jegyzőkönyvben található.

⁴ A szubszidiaritás és az arányosság elvének alkalmazásáról szóló 2. jegyzőkönyv.

A főtanácsnokokat illetően nyilatkozat szól arról, hogy számuk a Bíróság kérésére nyolcra tizenegyre növelhető⁵.

B. Az Európai Unió Bírósága hatásköreit érintő módosítások

➤ A területek

A Maastrichti Szerződés által bevezetett pilléres szerkezet eltűnik. Következésképpen az Európai Unió Bíróságának hatásköre az **Európai Unió jogára** terjed ki, hacsak a Szerződések másként nem rendelkeznek.⁶

Így a Bíróság általános előzetes döntéshozatali hatáskörhöz jut **a szabadságon, a biztonságon és a jog érvényesülésén alapuló térség** vonatkozásában a pillérek eltűnése, valamint az EU 35. cikk és EK 68. cikk Lisszaboni Szerződés általi hatályon kívül helyezése folytán, amelyek korlátozásokat írtak elő a Bíróság hatáskörét illetően.

Először is a büntetőügyekben folytatott rendőrségi és igazságügyi együttműködés⁷ tekintetében a Bíróság előzetes döntéshozatali hatásköre kötelezővé válik, és nem függ többé az egyes tagállamok e hatáskört elfogadó és a Bírósághoz fordulásra jogosult nemzeti bíróságot meghatározó nyilatkozatától. A Lisszaboni Szerződés révén a rendőrség és büntető igazságszolgáltatás területe az általános jog részévé válik, és bármely nemzeti bíróság a Bírósághoz fordulhat. Az átmeneti rendelkezések szerint azonban e teljes hatáskör csak a Lisszaboni szerződés hatálybalépését követő öt év elteltével válik alkalmazhatóvá.⁸

Másodszor a vízumok, a menekültügy, a bevándorlás és a személyek szabad mozgására vonatkozó egyéb politikákat érintően⁹ (többek között a polgári ügyekben való igazságügyi együttműködés, az ítéletek elismerése és végrehajtása) a Bírósághoz mostantól bármely nemzeti bíróság fordulhat – és már nem csak a legfelsőbb bíróságok –, továbbá a Bíróság ezentúl hatáskörrel rendelkezik arra, hogy közrendi intézkedésekről hozzon döntést a határokon átnyúló ellenőrzések keretében. Következésképpen a Bíróság már a Lisszaboni Szerződés hatálybalépésétől kezdve általános hatáskörrel rendelkezik ezen a területen.

Ezenkívül az **Európai Unió Alapjogi Chartája**¹⁰ ugyanolyan jogi kötőerőt nyer, mint a Szerződések¹¹. Azon „alkotmányos elvek” összességét foglalja magában, amelyekről a Bíróság határozhat. A Charta azonban nem alkalmazható az Egyesült Királysággal és Lengyelországgal szemben, akik mentességet kapnak¹², amiből az következik, hogy a Charta nem terjeszti ki a Bíróságnak, vagy e két tagállam bármely bíróságának vagy törvényszékének hatáskörét az annak megállapítására való

⁵ A Bíróság főtanácsnokainak számával összefüggésben az Európai Unió működéséről szóló szerződés 252. cikkéről szóló 38. nyilatkozat.

⁶ EUSZ 19. cikk.

⁷ Az EU-Szerződés korábbi VI. címe.

⁸ Az átmeneti rendelkezésekről szóló 36. jegyzőkönyv 10. cikke. E cikk szerint átmeneti intézkedésként a büntetőügyekben folytatott rendőrségi és igazságügyi együttműködés területén a Lisszaboni Szerződés hatálybalépése előtt elfogadott jogi aktusok tekintetében a Bíróságra ruházott hatáskörök változatlanok maradnak. Ezen átmeneti intézkedés a Lisszaboni Szerződés hatálybalépését követő öt év elteltével hatályát veszti.

⁹ Az EK-Szerződés korábbi IV. címe.

¹⁰ Az EUSZ 6. cikkének (2) bekezdése egyébként pontosítja, hogy „Az Unió csatlakozik az emberi jogok és alapvető szabadságok védelméről szóló európai egyezményhez. Ez a csatlakozás nem érinti az Uniónak a Szerződésekben meghatározott hatásköreit”. A 8. jegyzőkönyv megállapítja, hogy a csatlakozási megállapodásnak meg kell határoznia különösen „az Uniónak az európai egyezmény ellenőrző szerveiben való esetleges részvételére vonatkozó különleges szabályok[at], [és] az annak biztosításához szükséges mechanizmusok[at], hogy a nem tagállamok által benyújtott kereseteket és az egyéni kereseteket megfelelően a tagállamok, illetve – adott esetben – az Unió ellen helyesen nyújtsák be”. E csatlakozás „nem érinti sem az Unió, sem az Unió intézményeinek hatásköreit”.

¹¹ EUSZ 6. cikk, (1) bekezdés.

¹² Az EUMSZ-hez csatolt, az Európai Unió Alapjogi Chartájának Lengyelországra és az Egyesült Királyságra történő alkalmazásáról szóló 30. jegyzőkönyv.

lehetőségre, hogy a törvényi, rendeleti és közigazgatási rendelkezések, gyakorlatok vagy intézkedések nincsenek összhangban azokkal az alapvető jogokkal és elvekkel, amelyeket a Charta újólag megerősít. Másfelől az állam- és kormányfők megállapodtak abban, hogy a jövőben kiterjesztik e mentességet a Cseh Köztársaságra is¹³.

Bár a pillér fogalma eltűnik a Lisszaboni Szerződéssel, az EU-Szerződés V. címe alapján¹⁴ **a közös kül- és biztonságpolitika (KKBP)** továbbra is külön szabályok és eljárások hatálya alá tartozik. Ennélfogva a Bíróság nem rendelkezik hatáskörrel¹⁵ e rendelkezések, valamint az azok alapján hozott jogi aktusok felülvizsgálatára, két kivétellel: 1) hatáskörrel rendelkezik az Unió hatáskörei és a KKBP elhatárolásának ellenőrzésére, amelynek végrehajtása nem sértheti az Unió e hatásköreinek gyakorlását és az intézményeknek az Unió kizárólagos és megosztott hatásköreinek gyakorlására vonatkozó jogosultságait¹⁶; 2) hatáskörrel rendelkezik a Tanács által a természetes vagy jogi személyekkel szemben elfogadott korlátozó intézkedéseket előíró határozatok ellen benyújtott megsemmisítés iránti keresetek tekintetében, például a terrorizmus elleni küzdelem keretében (vagyonok befagyasztása)¹⁷.

➤ Az eljárások

Az előzetes döntéshozatali eljárás kiterjed az uniós szervek vagy hivatalok jogi aktusaira¹⁸, amelyek ezáltal az uniós jog részévé válnak, a Bíróság a nemzeti bíróságok kérelme alapján értelmezheti azokat, és vizsgálhatja érvényességüket, lehetővé téve az utóbbiak számára például a nemzeti jogszabályaik e joggal való összeegyeztethetőségének vizsgálatát.

A Lisszaboni Szerződés olyan rendelkezést vezet be, amely szerint a Bíróság a lehető legrövidebb időn belül határoz, ha bármely tagállami bíróság előtt folyamatban lévő ügyben olyan előzetes kérdés merül fel, amely fogva tartott személyt érint¹⁹. Ezáltal maga a Szerződés szövege tartalmaz hivatkozást a 2008. március 1-jén hatályba lépett sürgősségi előzetes döntéshozatali eljárásra (PPU), amely a szabadság, a biztonság és a jog érvényesülésének térsége tekintetében alkalmazandó ([12/08. sz. sajtóközlemény](#)).

A Lisszaboni Szerződés kiterjeszti a Bíróság felülvizsgálati jogkörét **az Európai Tanács jogi aktusaira**, mivel utóbbit a Lisszaboni Szerződés teljesen elkülönült intézményként ismeri el. Az új rendelkezések²⁰ alapján a Bíróság az érintett tagállam kérelmére határozhat az Európai Tanács, illetve a Tanács által elfogadott jogi aktus jogszerűségéről, ha az utóbbiak annak egyértelmű veszélyét állapították meg, hogy e tagállam súlyosan megsért bizonyos értékeket²¹ (az emberi méltóság tiszteletben tartása, az emberi jogok tiszteletben tartása stb.)²².

Emellett az intézmény hatáskörrel rendelkezik a Számvevőszék, az Európai Központi Bank és mostantól fogva a Régiók Bizottsága által előjogaik megóvása érdekében indított keresetek tekintetében.

¹³ Az Európai Tanács 2009. október 29–30-i következtetései megállapítják, hogy a 30. jegyzőkönyvet alkalmazni kell a Cseh Köztársaságra (Doc 15265/09 CONCL 3).

¹⁴ EUSZ 24. cikk.

¹⁵ EUMSZ 274. cikk.

¹⁶ EUSZ 40. cikk.

¹⁷ EUMSZ 275. cikk.

¹⁸ EUMSZ 267. cikk.

¹⁹ Uo.

²⁰ EUMSZ 269. cikk.

²¹ EUSZ 2. cikk.

²² E keresetet a szóban forgó megállapítás meghozatalától számított egy hónapon belül kell benyújtani, a Bíróságnak pedig a kérelem benyújtásának időpontjától számított egy hónapon belül kell határoznia.

A Lisszaboni Szerződés könnyíti a **magánszemélyek** (természetes vagy jogi személyek) által az Unió intézményeinek, szerveinek és hivatalainak határozatai ellen **benyújtott keresetek** elfogadhatóságának feltételein. A magánszemélyek keresetet nyújthatnak be a rendeleti jellegű jogi aktusok ellen, ha azok közvetlenül érintik őket, és ha nem tartalmazznak végrehajtási intézkedéseket. A magánszemélyeknek tehát már nem kell bizonyítaniuk, hogy ezen aktus személyükben érinti őket²³.

A szubszidiaritás elve tiszteletben tartásának ellenőrzése keretében a Bírósághoz fordulhat bármely tagállam **a szubszidiaritás elvét megsértő jogalkotási aktus megsemmisítése iránti**, a nemzeti parlamentjétől, illetve annak valamelyik kamarájától eredő **keresettel**. A keresetet formálisan az állam kormányának kell benyújtania, de az egyszerűen „továbbíthatja” is azt, mivel a keresetet valójában a nemzeti parlament, illetve annak valamely kamarája kezdeményezi²⁴. A Régiók Bizottsága szintén hivatkozhat ezen elvek megsértésére, de csak olyan jogi aktusok esetében, amelyek tekintetében kötelező vele konzultálni.

A Lisszaboni Szerződés ezenkívül felgyorsítja a **pénzügyi szankciókkal** kapcsolatos mechanizmusokat (átalányösszeg és/vagy kényszerítő bírság) a kötelezettségszegést megállapító ítéletben foglaltak teljesítésének elmaradása esetén²⁵. Azt is lehetővé teszi, hogy a Bíróság már a kötelezettségszegést megállapító első ítélet szakaszában pénzügyi szankciókat írjon elő, amennyiben a valamely irányelv átültetésére elfogadott nemzeti intézkedéseket nem jelentik be a Bizottságnak.²⁶

Végül a Bizottság öt éves időszak eltelte után kötelezettségszegés megállapítása iránti keresetet nyújthat be a Lisszaboni Szerződés hatálybalépése előtt a büntetőügyekben folytatott rendőrségi és igazságügyi együttműködéssel kapcsolatban elfogadott intézkedések tekintetében²⁷.

A sajtó részére készített nem hivatalos kiadvány, amely nem köti a Bíróságot.

Sajtófelelős: Lehóczki Balázs ☎ (+352) 4303 5499

²³ EUMSZ 263. cikk

²⁴ A Maastrichti Szerződés vezette be a szubszidiaritás elvét. Az EK-Szerződés 5. cikke a következőképpen határozza meg: „azokon a területeken, amelyek nem tartoznak kizárólagos hatáskörébe, a szubszidiaritás elvének megfelelően a Közösség csak akkor és annyiban jár el, amennyiben a tervezett intézkedés céljait a tagállamok nem tudják kielégítően megvalósítani, és ezért a tervezett intézkedés terjedelme vagy hatása miatt azok közösségi szinten jobban megvalósíthatók”. Ehhez szorosan kapcsolódik egy másik elv, az arányosság elve, amely szerint „a Közösség intézkedései nem léphetik túl az e szerződés célkitűzéseinek eléréséhez szükséges mértéket”.

²⁵ EUMSZ 260. cikk.

²⁶ Uo.

²⁷ A 36. jegyzőkönyv 10. cikkének (1) bekezdéséből következik, hogy az ilyen keresetek a Lisszaboni Szerződés hatálybalépését követő öt év elteltével lehetségesek.